

Asia: VN/35716/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi puolustuskeksintöjen salassapidon turvaamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriölle

VN/35716/2025

Lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi puolustuskeksintöjen salassapidon turvaamisesta

Esityksellä kumottaisiin voimassa oleva laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä ja muun ohella siirryttäisiin keksintöjen valtiolle lunastamisesta menettelyyn, jossa tällaiset keksinnöt tulisi pitää salassa eikä niille voisi myöntää salassapidon jatkuessa patenttia.

Markkinaoikeus esittää lausuntonaan erityisesti tuomioistuinten menettelyn kannalta seuraavan.

Vaikutus markkinaoikeuteen ja muihin tuomioistuimiin

Ehdotus muuttaisi olennaisesti puolustuskeksintöjen oikeussuojajärjestelmää. Luonnoksessa asiaa ei ole käsitelty juuri lainkaan tuomioistuinten näkökulmasta. Tätä olisi syytä syventää. Esitys on myös paikoin puutteellinen tai joitakin perusratkaisuja on käsitelty vain säätämisyjärjestyksen yhteydessä. Maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain 1 §:n 2 momenttiin perustuvia lunastuskorvauskanteita käsitellään markkinaoikeudessa oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa

annetun lain 1 luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisina teollis- ja tekijänoikeudellisina asioina. Voimassa olevassa laissa ei säädetä muista markkinaoikeuden käsiteltävistä asioista.

Ehdotetussa laissa ei enää säädettäisi keksinnön lunastuksesta, vaan Puolustusvoimien oikeus käyttää keksintöä perustuisi lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan lisenssiin, josta sovitaan erikseen patentinhakijan kanssa. Kyseisen momentin perusteella puolustuskeksintöä koskevaan patenttihakemukseen sovelletaan ehdotetun patenttilain (HE 204/2025 vp) 108-111 §:n säännöksiä pakkolisenssin myöntämisestä yleisen edun perusteella. Esitykseen ei sisälly säännöksiä pakkolisenssin myöntämiseen liittyvästä menettelystä eikä sitä ole kuvattu myöskään esityksen perusteluissa.

Patenttien osalta voimassa olevan patenttilain säännösten ja vastaavasti myös ehdotetun patenttilain 104 §:n mukaan pakkolisenssin voi kanteen perusteella myöntää tuomioistuimien, joka määrää myös, missä laajuudessa keksintöä saa hyödyntää, sekä vahvistaa vastikkeen ja muut pakkolisenssin ehdot. Patenttia koskevaa pakkolisenssiä koskevat kanteet kuuluvat sekä voimassa olevan että ehdotetun patenttilain mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan (ehdotetun patenttilain 116 §:n 1 momentin mukaan patenttilakiin perustuvat riita- ja hakemusasiat käsitellään markkinaoikeudessa). Mikäli on tarkoitus, että myös puolustuskeksintöihin liittyvät pakkolisenssit myönnetään vastaavalla tavalla kanteen perusteella ja että nämä kanteet käsitellään markkinaoikeudessa, olisi ehdotetun lain 2 §:n 2 momenttiin perusteltua sisällyttää edellä todetun säännösviittauksen lisäksi viittaus myös ehdotetun patenttilain pakkolisenssin myöntämismenettelyä koskevaan 104 §:ään sekä nimenomainen maininta siitä, että puolustuskeksintöä koskevaan patenttihakemukseen kohdistuvat pakkolisenssikanteet käsitellään markkinaoikeudessa. Tällöin myös oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 4 §:n 1 momenttiin tulisi lisätä viittaus ehdotettuun lakiin puolustuskeksintöjen salassapidon turvaamisesta.

Luonnoksessa todetaan, että muutoksenhaku Pääesikunnan salassapitoa koskevista hallintopäätöksistä ohjautuisi hallinto-oikeuteen (s. 18 ja 19). Tällä hetkellä valtioneuvosto tekee päätökset pakkolunastuksesta, jolloin muutoksenhaku lunastuspäätöksistä ohjautuu suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pääesikunnan päätöksessä määrätä patenttihakemus pidettäväksi salassa lienee pääasiallisesti kysymys siitä, mihin keksintö on tarkoitettu, mikä on sen merkitys maanpuolustukselle ja mahdollisesti sen patentoitavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Nämä lienevät lähempänä markkinaoikeudessa kuin hallinto-oikeuksissa käsiteltäviä asioita. Jatkovalmistelussa voisi olla aiheellista vielä arvioida, onko valituksia näistä Pääesikunnan päätöksistä tarkoituksenmukaista käsitellä hallinto-oikeuksissa vai markkinaoikeudessa. Markkinaoikeuden mahdollisesta toimivallasta tältä osin sekä jatkomuutoksenhaun mahdollisesta valitusluvanvaraisuudesta tulisi säätää nimenomaisesti.

Pääesikunnan olisi 2 §:n 4 momentin perusteella kumottava hallintopäätöksensä heti, kun salassapidolle ei ole enää perusteita. Epäselväksi jää, onko patentinhakijalla oikeussuojakeinoja siinä tilanteessa, että sen mielestä edellytyksiä salassapidolle ei ainakaan enää ole, mutta Pääesikunta ei tekisi tästä mitään päätöstä. Hallintoprosessuaalisten periaatteiden nojalla hallintopäätöksen tekemättä jättämisestä ei voi valittaa eikä yleensä myöskään panna vireille hallintoriitaa. Jatkovalmistelussa voisi olla aiheellista arvioida, tulisiko oikeussuojakeinosta säätää nimenomaisesti, esimerkiksi siten, että patentinhakijalla olisi oikeus vähintään määräajoin vaatimuksesta saada Pääesikunnan hallintopäätöksellä arvioitavaksi, onko salassa pidon jatkamiselle enää perusteita.

Ehdotuksen 9 §:n mukaan puolustuskeksinnölle voitaisiin hakea patenttia Naton keksintösopimuksen nojalla vain Pääesikunnan luvalla ehdolla, että keksintö pidetään salassa myös ulkomailla. Myös tässä lienee kysymys valituskelpoisesta hallintopäätöksestä. Muutoksenhaku myös näistä päätöksistä ohjautuu hallinto-oikeuksiin, ellei näitä valituksia säädetä markkinaoikeudessa käsiteltäviksi.

Ehdotetussa 8 §:ssä säädetään salassapitopäätöksestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta ”kohtuullisena korvauksena”. Säännöksestä ei käy ilmi, onko kyse tavanomaisesta vahingonkorvauksesta vai jostakin muusta korvauksesta, ja missä menettelyssä tämä määritettäisiin ja kuka valtiota tässä edustaisi (esimerkiksi Valtiokonttori vai Puolustusvoimat). Säännös edellyttäisi laajempia perusteluja ja valmistelua ottaen huomioon, että voimassa olevassa laissa keksijä saa aina vähintään lunastukseen perustuvan korvauksen keksinnöstään. Ehdotetussa laissa keksinnön käytöstä maksettava korvaus määräytyisi sopimus- tai pakkolisenssin ehtojen perusteella, mutta keksijä ei saa valtiolta välttämättä mitään korvausta keksinnön salassapidosta. Epäselväksi saattaa muun ohella jäädä, onko tarkoituksena korvata patentinhakijalle sitä vahinkoa, joka voi aiheutua siitä, ettei se voi hyödyntää tekemäänsä keksintöä sinänsä perustellun salassapitopäätöksen vuoksi, vai esimerkiksi vain siitä, että Pääesikunta on tehnyt sittemmin perusteettomaksi katsotun päätöksen salassapidosta.

Ilmeisesti kyse olisi kuitenkin asiallisesti vahingonkorvauksesta. Näitä asioita käsitellään yleisten toimivaltasäännösten perusteella yleisissä tuomioistuimissa, ellei käsittelyä säädetä nimenomaisesti markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaksi. Tarkoituksenmukaista saattaisi olla, että kaikki kyseiseen lakiin perustuvat riita-asiat käsiteltäisiin samassa forumissa.

Esityksen 6 §:ssä säädetään Patenti- ja rekisterihallituksessa hakemuksen merkitsemisestä erilliseen salassa pidettävään diaariin. Epäselväksi jää, onko tuomioistuimissa käsiteltävien asioiden tarkoitettu olevan diaaritiedoiltaan julkisia. Tarvittaessa tuomioistuin käsittelyn salassapidosta tarpeellisilta osin täytyisi säätää oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa.

Luonnoksesta ei ole pyydetty lausuntoa hallinto-oikeuksilta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta taikka yleisiltä tuomioistuimilta. Koska ehdotettu muutos koskee tai voi koskea laajasti myös muita

tuomioistuimia, vaikkakaan käsiteltävien asioiden määrän ei voi olettaa olevan kovin suuri, asian jatkovalmistelussa voisi olla aiheellista kuulla ainakin hallintotuomioistuimia.

Eräitä muita huomioita ehdotuksesta

Voimassa oleva laki koskee 1 §:n 3 momentin viittaussäännöksen nojalla myös hyödyllisyysmalleja ja hyödyllisyysmallihakemuksia. Ehdotettu laki ei sisällä tällaista viittaussäännöstä, eikä lain soveltamisalan muutosta ole perusteltu. Luonnoksen sivun 16 maininta hyödyllisyysmallijärjestelmistä viitannee lähinnä ulkomaisiin hyödyllisyysmallijärjestelmiin.

Tämä merkitsee muun ohella sitä, että puolustuskeksinnön voisi jatkossa suojata hyödyllisyysmallilla eikä patentilla joutumatta ehdotetun lain mukaisen menettelyn kohteeksi. Soveltamisalan laajentamista hyödyllisyysmalleihin voisi vielä jatkovalmistelussa arvioida, etenkin kun lausuntokierroksella olleessa luonnoksessa hallituksen esitykseksi hyödyllisyysmallilain muuttamisesta on esitetty, että hyödyllisyysmallien keksinnöllisyysvaatimus nostetaan samalle tasolle patenttien kanssa.

Voimassa olevassa laissa patenttihakemuksen tekemiseen liittyvät velvollisuudet kytkeytyvät keksijään ja hänen asuinpaikkaansa. Luonnoksessa velvollisuudet kytketään patentinhakijaan, joka on tyypillisesti yritys. Monissa valtioissa toimivissa ja usein konsernimuotoisissa yhtiöissä se yhtiö, jota tekee patenttihakemuksen, ja jonka kotipaikan perusteella velvollisuus hakemuksen tekemiseen Suomessa määräytyy, voi olla harkinnanvaraista ja tulkinnanvaraista. Myös muut valtiot kohdistanevat vastaavia velvollisuuksia näihin yhtiöihin tehdä hakemus kyseisessä maassa eikä Suomessa. Tämä voi saattaa yhtiöt hankalaan tilanteeseen, ja yhtiöt saattavat päättää tehdä patenttihakemuksia sellaiseen kotipaikkaan sijoittuneen yhtiön nimissä, jota koskeva sääntely on sille edullista tai selkeää.

Ehdotetun lain 11 §:ssä säädetään 3 §:n ja 10 §:n mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Asiallisesti tämä vastaa voimassa olevaa lakia. Jatkovalmistelussa voisi kuitenkin olla vielä aiheellista arvioida, onko sääntely etenkin 3 §:n osalta riittävän täsmällistä, koska kyseisessä pykälässä ei oikeastaan säädetä salassapitovelvollisuudesta, vaan siitä, missä maassa patentinhakijan täytyy patenttihakemuksensa tehdä, jos hakijan tulisi pitää varsin todennäköisenä (aiemmin ilmeisenä), että kyse on puolustuskeksinnöstä. Ehdotetun 3 §:n tulkinnanvaraisen velvollisuuden rikkomisen sanktiointitavalla voi olla myös etenkin rikosasioiden laillisuusperiaatteeseen liittyviä näkökohtia.

Pertti Virtanen

markkinaoikeuden ylituomari

Markkinaoikeuden lausunnon ovat valmistelleet markkinaoikeustuomarit Sanna Holkeri ja Pekka Savola sekä markkinaoikeuden ylituomari Pertti Virtanen.

Hanhela Elina
Markkinaoikeus